

Finsk tango en del av folksjälen

Till finsk tango behövs ingen stor orkester. Det räcker med dragspel och trummor men viktigast av allt är sångaren. I en av de stora finska tangomelodierna – Unto Mononens Satumaa/Sagolandet sjunger sångaren i refrängen:

"Oi jospa kerran sinne satumaahan käydä vois, niin sieltä koskaan lähtisi en linnun lailla pois. Vaan siivetönnä en voi lentää vanki olen maan, vain aatoksin mi kauas entää sinne käydä saan".

På svenska blir det "Ack om jag blott en enda gång fick flyga över dit, då skulle jag bli stannfågel och aldrig komma hit. Men utan vingar som jag är får jag hållas här, blott tanken som är snabb och fri kan stundom vara där".

I en klassisk filmsekvens i **Aki Kaurismäkis Flickan från tändsticksfabriken** sjunger **Reijo Taipale** Sagolandet. Den skrevs 1953 och ingen annan melodi oavsett ursprung har kunnat konkurrera i Finland sedan dess. När **Bill Haley** och *Rock around the clock* kom på 50-talet och **Beatles** med bland andra *All my loving* på 60-talet gjorde storsuccé i västvärlden inklusive Sverige kom de i Finland helt i skuggan av Reijo Taipales insjungning av Sagolandet. Förklaringen till detta är *"att finsk tango är som den finska folksjälen, ensam, melankolisk, snudd på dyster, längtande, trånande, drömmande..."*

Tangon kom till Europa och Finland från Argentina på 1910- och 1920-talet. I respektive land utvecklades olika tangostilar. Från och med krigsåren i Finland uppstår en helt egen variant av tangodans som **M.A. Numminen** i sin bok *Tango är min passion*, påstår är en blandning av rysk romans och tysk marsch. En textrad från krigsåren kunde också låta enligt följande *"Och blodet färgar drivan röd..."* Att det skapade starka känslor hos de hemmavarande är lätt att förstå.

Toivo Kärki var på väg att etablera sig i Amerika som jazzkomponist när kriget bröt ut mellan Sovjetunionen och Finland. Han beordrades att åka till fronten som löjtnant i artilleriet. Under fortsättningskrigets lugnare perioder långt borta vid Svir i ryska Karelen skrev han 1943 *Liljankukka/Liljebloomman*. Den första egentliga finska tangon var komponerad och dess historia var ett faktum. Vid Svir föddes också *Siks oon mä surinen/Nu går jag sorgsen här* och *Tule hiljaa/Kom så stilla*. Kärki kom sedan att skriva cirka 2 000 sånger. Han var inledningsvis inte uppskattad av musikkritikerna men älskad av de breda folklagen. Eftersom han var så produktiv fick han börja skriva under signatur annars skulle varannan melodi i Rundradion vara komponerad av Toivo Kärki. Han var aktiv som tangokompositör till 1980-talet.

Till finsk tango behövs ingen stor orkester. Det räcker med dragspel och trummor men viktigast av allt är sångaren. Han förmedlar de starka kärleksfulla känslor den blyge finske mannen har till kvinnan. När finländarna "*marscherar tango*" är rytmen det viktigaste. Tango bygger på närhet. När någon ställde frågan varför man tar så mycket kortare steg i finsk tango än i annan tangomusik och framförallt argentinsk svarade någon skämtare: "*Det är för att man skall kunna dansa den i bastun*".

Legendariska namn inom finsk tango under efterkrigstiden som kompositörer och sångare är förutom Toivo Kärki och Unto Mononen även sångarna **Reijo Taipele**, **Eino Gröhn** och **Olavi Virta**. Unto Mononens Sagolandet framsjungen av Reijo Taipele har varit en "success story" i fyra decennier. Mononen förde ett tragiskt och bohemiskt liv och dog i förtid 1968 men myten lever starkt bland det finska folket. Reijo Taipele är en traditionell finsk hjälte från de djupa barrskogarna. Eino Grön har en bredare repertoar och är den kanske mest kände finske sångaren i Sverige. Även Olavi Virta hade en bred repertoar förutom tangomusiken. Virta var också

filmskådespelare och spelade med förkärlek flottare och skogsarbetare samtidigt som han sjöng tango. Denna kombination var oslagbar i Finland och folk vallfärdade till biograferna. Inget annat nordiskt land verkade dock förstå storheten i dessa filmer och de visades sällan. Även Olavi Virta som betecknades som en finsk Frank Sinatra förde en bohemisk livsföring och avled i förtid.

Tango bygger på närhet.

Tangon fick en nytändning på 1960-talet som fortsatt med den så kallade *Tangomarknaden* i Seinäjoki (sv. Östermyra) som instiftades 1983. Andra veckan i juli vallfärdar upp mot 100 000 människor till denna lilla stad på den österbottniska slätten för att dansa till och lyssna på tango. Publiken är i huvudsak medelålders och äldre finska män och kvinnor som älskar att dansa finsk tango. Det är inte samma publik som går på operafestivalen i Nyslott eller frekventerar golf- och tennisbanor. Varje år utses tangokung och tangodrottning efter tuffa uttagningar.

Hela Finland står stilla och en tv-kanal direktsänder på lördagskvällen när finalen avgörs. Titeln innebär garanterat

kontrakt på 200 spelningar och att bli förmögen om inget oförutsett inträffar. 1989 vann en gift 40-årig trebarnsfar från Borlänge, **Risto Nevala**, titeln som tangokung. Han hade kommit som 17-åring till Sverige och börjat arbeta på Domnarvets järnverk i Borlänge. När han vann tävlingen arbetade han som förman på järnverket. Han sade upp sin anställning och flyttade med familjen från Borlänge till Seinäjoki. Satsningen lyckades och han har runt 200 sånguppträdanden varje år. Risto förklarar tangons mystik enligt följande: *"Jag har sjungit tango för svenskar och de gillade det. Men tangons innersta väsen är svårt att förklara. Ni har ju inte vår melankoli..."*

Den finska tangon har alltså också en djupdimension som är svårgripbar för svenskar. När den kände kolumnisten **Annette Kullenberg** i Aftonbladet för ett antal år sedan skrev en negativ recension av M A Numminens roman *Tango är min passion* fick hon problem med läsare födda i Finland. Kullenberg skrev senare i en kolumn: *"Jag skulle aldrig ha givit mig in på finsk tango. Det blev komplikationer."* En läsare säger *"i tango ger den finske mannen utlopp för sin ensamhet. Allt det han inte kan uttrycka i ord, uttrycker han i tangon. Han greppar sin kvinna hårt, kan alla turerna, man är ju två om tangon, men ändå ensam"*. En kvinnlig läsare skriver om den oerhörda känsla när hon lärde sig dansa *"under våra krig"* alltså mellan 1939 och 1945. All pardans var förbjuden i Finland under krigsåren. Flickorna dansade dock i par i hemlighet. Alla unga pojkar som fyllt arton år for till fronten , till Karelska näset, till Svir, till Onega. Annette Kullenberg konstaterar: *"Det är bara att inse att den finska tangon hör ihop med Finlands historia."*

En annan som förundras över tangon är den unga reportern i en svensk dagstidning som stiftat bekantskap med musiken och dansen på ett stadshotell i Karelen. Hon skriver *"Bandet började spela någon tangodänga om stilla insjöar, långa nätter och dödlig kärlek. Dansgolvet fylldes snabbt. Män och kvinnor*

i alla åldrar. Glittrande ögonskuggor, vattenkammade hår, örhängen i guld, rakvatten, rök och parfym. Över alltsammans låg ett totalt allvar. Ingen rörde en min. Alla bara dansade tango.”

Den mest kända tangokungen i Finland idag är Jari Sillanpää som blev tangokung i Seinäjoki 1995. Jari är född i Ludvika och inledde sin yrkeskarriär som bartender på Finlandsbåtarna. Idag bor han i Finland har nyligen fyllt 50 år och hyllades då stort på Olympiastadion i Helsingfors.

Text: Rolf Karlman

Bild: Brigitte från [Pixabay](#)